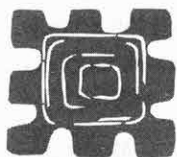

BATÁRI Gyula

Fejezetek a külföldi magyar sajtó történetéből : 1853-1921 / írta Batári Gyula. - Bp. : OSZK, 1999. - 8 p., 5 t. ; 24 cm. - (Az Országos Széchényi Könyvtár füzetei, ISSN 0865-7548 ; 12.) ISBN 963 200 4094

Fejezetek a külföldi magyar sajtó történetéből – Batári Gyula új könyvéről

Nemzeti könyvtárunk nem könnyen teljesíthető egyik alapvető feladata a külföldi magyar nyelvű dokumentumok gyűjtése. Történelmünk sokszor tragikus sorsfordulói következtében mind a határok közvetlen túloldalán, mind távolabb nagy számban jelentek és jelennek meg magyarul könyvek, folyóiratok, különféle újságok. Fennmaradnak-e hosszabb távon is? A Kárpát-medencében igen, Nyugat-Európában és az amerikai kontinensen valószínűleg még hosszú ideig, Afrikában, Ázsiában (talán Izraelt leszámítva), Ausztráliában azonban kérdéses, hogy akár csak emberöltőnyi idő múlva, megjelennek-e anyanyelvünkön nyomtatványok. (A szórványmagyarság számszerű fogyatkozása, előregedése, a második, harmadik nemzedék nemzeti identitásának gyengülése, nyelvismeretének kopása fájdalmas tény. A folyamat lassítása fontos nemzeti feladat, mindent meg kell próbálni, hogy a szórványmagyarság fennmaradjon, kötődjön nyelvéhez, kultúrájához, de – véleményem szerint – a távoli kontinenseken élő magyar emigráció közösségként csak akkor maradhatna fenn, ha utánpótlást kapna, új kivándorlási hullám kezdődne a Kárpát-medencéből. És ez lenne az igazi nemzeti tragédia.)

Annál fontosabb a keletkezett dokumentumok összegyűjtése, bibliográfiai regisztrálása, illetve történetük megírása, hiszen a nemzeti múlt és kultúra szerves tartozékai, többnyire fájdalmas, ugyanakkor felemelő monumentumai a magyarság szétszórattatásának; néha – ritkán – tragikomikus emlékei az emigráns lét okozta személyiségtorzulásnak, mint pl. a Hawaii-ban kiadott Tamana című lap és az azonos nevű teória.

Batári Gyula új könyvében nem a XX. századi Horvát Istvánok hagyományos elméleteit vizsgálja. Az Országos Széchényi Könyvtár füzetei elnevezésű sorozatban a szerzőnek 1994-ben már jelent meg sajtótörténeti kötete, akkor *A tudományos szaksajtó kialakulása Magyarországon 1721–1867* címen tette közzé kutatásainak eredményeit. Most a külföldi magyar sajtóról frott és különféle folyóiratokban korábban már többnyire megjelent írásait gyűjtötte egybe. A tanulmányok az 1853–1920 közötti időszakot vizsgálják, alapvetően az Amerikai Egyesült Államokban kiadott újságokkal foglalkoznak. A kötetben megjelent 11 írás közül hét az Újvilág magyar lapjaival, kettő egy Bukarestben kiadottal, egy-egy pedig párizsi, illetve zürichi nyelvi hungarikummal foglalkozik.

1853–1920, a két évszám közrefogta mintegy hét évtized a magyar történelem két tragikus eseményét keretezi, az 1848–1849-es szabadságharc levereése utáni népes emigránshullám teremtette meg az első amerikai magyar lapot, a *Magyar Száműzöttek Lapját*. 1920, a záró évszám pedig az első világháború végét, az újabb nagy politikai emigráns hullámot jelenti, amikor értelmiségiek nagy tömege hagyta el az országot, létrehozva egy színes, izgalmas lap- és könyvkiadást. Batári Gyula tehát a két politikai emigráció közötti, többnyire gazdasági okokból a történelmi Magyarországról kivándorlók által alapított időszaki kiadványokkal foglalkozik.

A lapok beható elemzésével a szerző az ezernyi gonddal, az egzisztenciális, kulturális beilleszkedés nehézségeivel küszködő kivándorlók – kitántorgók – mindennapjait is megvilágítja. A magyar lapok megkönnyítették a tájékozódást az új és ismeretlen közegben, a gazdasági, gyakorlati jellegű információk a különféle vállalkozásokra hívták fel a figyelmet, az egyletekről, a magyar kultúráról és nyelvről szóló hosszabb-rövidebb írások az összetartozást erősítették. A Clevelandban, *Kohányi Tihamér* szerkesztésében megjelenő *Szabadság* például rendszeresen közölt szépirodalmat, sőt a szerkesztő *Gárdonyi Gézá*t egy Amerikában játszódó Göre Gábor-regény írására próbálta rávenni. Szó van az egyletekben folyó kulturális programokról, rendezvényekről és az egyleti könyvtárakról. (Az amerikai magyar könyvtárak történetéről, szerepéről az

amerikanizáció, illetve a nemzeti önzonosság fenntartásában a közelmúltban látott napvilágot, *Kovács Ilona* kitűnő monográfiája, az érdeklődők a témáról *Az amerikai közkönyvtárak magyar gyűjteményeinek szerepe az asszimiláció és az identitás megőrzésének kettős folyamatában 1890–1940* című OSZK kiadású kötetben olvashatnak részletesen.) Mindenesetre a könyvtárak nem lebecsülendő szerepet tölthettek be az amerikai magyarság életében, de a Svájcban tanuló magyar diákok is – műegyetemi hallgatók – 1863-ban egyeletet és könyvtárat alapítottak – derül ki Batári kötetének egyik írásából. Egyletek és kiadványok jelentik tehát az emigráns lét közösségi feltételeit az egyháziakkal együtt; kár, hogy Batári Gyula írásaiban alig érinti ezt a kérdést.

A kötetet angol nyelvű tartalmi összefoglaló, a tárgyalt lapok címjegyzéke, az 1920-ig az Egyesült Államokban megjelent magyar időszaki kiadványok bibliográfiája, névmutató és néhány hasonmás kíséri. Az amerikai lapok jegyzéke jelöli a lap lelőhelyét is, sajnos, számos időszaki kiadványból nincs példány nemzeti könyvtárunkban.

A kötet fontos hozzájárulás a külföldi (nyugati) magyarság szellemi életének, sajtójának jobb megismeréséhez. A szerző a kötet egyik rövid írásában (Az OSZK az amerikai magyar időszaki kiadványok legnagyobb tára) röviden kijelöli a teendőket a további kutatásokhoz. Cél tehát van, a kérdés csak az, lesz-e az úton elinduló?

Pogány György